

sorgulattırken, diğer yandan da bu konuda da özellikle İtalya ve Yunanistan gibi AB sınırındaki ülkelerin “göçmen sorunu” ile baş başa bırakılması bir kez daha çeşitlilik içinde birliktelik ve dayanışma kavramlarının sorgulanmasına neden oldu. Özellikle Dublin Sözleşmesi çerçevesinde göçmen ve sığınmacıların başvurularının değerlendirilmesinin AB’ye giriş yapılan ilk ülke sorumluluğunda olması, diğer AB üye ülkelerinin göçmen ve sığınmacıları kendi sınırlarına sokmamak için hem fiziki hem hukuki birçok adım atması, ülkeler arasında bu konuda bir işbirliğinin de gerçekleştirilmesini gerektiren kota sisteminin üye ülkelerin bir çoğu tarafından kabul görmemesi gibi tartışmalar Birlik içerisindeki dayanışmanın çok da güçlü olmadığını gösterdi.

AB’nin kendi değerleri ile sınava

2015 yılında AB’nin almış olduğu zorunlu kota sistemi kararı, 100.000’den fazla sığınmacının AB üye ülkelere dağılmasını öngörmekteydi. Fakat bu karar Macaristan tarafından Avrupa Adalet Divanı’na taşındı ve mahkeme söz konusu kararı hukuka uygun buldu. Ancak, 2017 yılına gelindiğinde bu sistemin işe yaramadığı, ülkelerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmekten imtina ettiği çıplak gözle bile görünür hale gelmişti. Avrupa Adalet Divanı 2 Nisan 2020 tarihindeki kararında da daha önceki kararı ile uyumlu olarak Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan’ın uluslararası koruma için başvuruların yeniden yerleştirilmesi için oluşturulan geçici mekanizmaya uymadıklarını belirtmiştir.² Bu durumda, bir kez daha dayanışma ve iş birliğinden ziyade ulus devletlerin ve bu ulus devletlerin sınırlarının korunmasının ön plana çıktığı görüldü.

AB’nin değerlere saygılı Avrupalı ülkelerin bir araya gelmesi savı ile ilgili sorunlardan biri de Birliğin Polonya ve Macaristan’da kendisini gösteren anti-demokratik yönetim biçimlerinin karşısında takındığı, veya takınmadığı tavidir. Polonya’da Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) 2015 yılında oyların %37,6’sını alarak hem Sejm (Meclis) hem de Senato’da çoğunluğu elde etti. AB karşıtlığı ile bilinen parti 2019 seçimlerinde oylarını artırarak yeniden seçildi. Bu süre içerisinde Polonya’da seçim komisyonlarının, mahkemelerin ve medyanın PiS lideri tarafından kontrol altına alınmasına yönelik atılan hukuki adımlar Polonya’nın AB değerlerinin belki de en önemlilerinden sayılan demokrasiden uzaklaştığını göstermekteydi. Bu dönemde AB demokrasiyi savunmak ve teşvik etmek ile yükümlü bir birliktelik olarak PiS’in icraatlarına hızlı ve kararlı bir şekilde cevap verememekle suçlandı. 2017 sonunda Avrupa Komisyonu mahkemelerin bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğünün korunması kapsamında Lizbon Antlaşması’nın 7. Maddesi’nin işleme koyulması için

harekete geçtiklerini açıkladı. 7. Madde, AB'nin temel değerlerini ihlal eden üye ülkelere karşı, onların AB karar alma mekanizmasındaki oylarının askıya alınmasını sağlamakla beraber, üyelikten çıkarmayı öngörmemektedir. Ancak Komisyon tarafından önerilen "7. Madde'nin Polonya için uygulamaya konması" AB Konseyi'nde oybirliği gerektirdiğinden, özellikle Macaristan'ın bu karara karşı çıkacağını belirtmesi nedeniyle böyle bir karar alınamamış ve Polonya'daki durumda demokrasi lehine herhangi bir iyileşme görülmemiştir.

Polonya'nın yanı sıra AB'nin değerlerinden uzaklaşan Macaristan da önemli bir sorun olarak AB kurumlarının önünde durmaktadır. Mart 2020'de bütün dünyayı etkisi altına alan COVID-19'a karşı tedbir amacıyla hazırlanan acil durum yasa tasarısı ile Orban sınırsız süre boyunca kararnameler ile ülkeyi yönetme hakkını elde etmiştir. Orban, seçildiği günden itibaren AB'nin demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerine karşı politikaları ve göçmenlere karşı uyguladığı ayrımcı ve dışlayıcı politikalar ile zaten gündemde olan bir liderdir. Sınırları tel örgülerle kapatması, iltica başvurularını neredeyse imkansızla yakın hale getirmesi, basın özgürlüğünü kısıtlayan yasalar çıkartması, devlet içerisindeki atamalarda partiye bağlılığı liyakatten daha önemli hale getirmesi, Central European University'yi kapatması gibi çok tartışmalı kararların ardından AB, aynı Polonya örneğinde olduğu gibi 7. Madde'nin Macaristan için de uygulanması gerekliliğini tartışmaya başlamıştır. 16 Ocak 2020 tarihli basın açıklamasında, Avrupa Parlamentosu bu iki ülkede AB'nin değerlerinin korunması için yeterli adımların atılmadığını, Konsey'in bu konuda daha somut adımlar atması gerektiğini, Komisyon'un da ortak değerlerin çiğnenmesinin önüne geçilmesi için her türlü adımı atması, Adalet Divanı'na gerekli başvurularda bulunulması gerektiğini belirtmiştir.³ Fakat gelinen noktada her iki ülke için de yaptırımların başlamadığı, değerlerin hiçe sayıldığı ve bu iki ülke dışındaki ülkelerin bir araya gelerek kararlı bir duruş sergileyemediği de malumdur.

COVID- 19 ve AB

Ekonomik kriz, göçmenler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi Avrupa değerleri konularında yaşanan sıkıntıların üzerine 2020'nin başından itibaren Avrupa'nın en önemli çıkmazları COVID-19 salgınıyla ölüm oranlarındaki hızlı artış, sağlık sisteminin kapasitesinin üstünde vaka ile karşılaşılması, yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar ve bu sorunlara çözüm aranırken AB'nin iyi günde kötü günde dayanışma ilkesinden uzaklaşarak devletlerin kendi başlarının çarelerine bakma yönünde sergiledikleri tutumdur.

30 Mart 2020 itibariyle 37 milyar Avroluk bir fonun oluşturulması ve uçuş izin kurallarının askıya alınmasını içeren tedbirleri onaylayan AB, oluşturulan bu fon ile üye ülkelerin sağlık sistemlerine ve işletmelerine destek olmayı amaçlamıştır.⁴ AB Dayanışma Fonu'nun da doğal afetlerin yanı sıra kamu sağlığını ilgilendiren acil durumları kapsamını sağlayan değişiklikleri kabul eden Konsey⁵ AB içerisindeki dayanışmayı artırmayı hedeflemektedir. COVID-19 pandemi krizinden en çok etkilenen ülkelerden olan İtalya'nın Başbakanı Conte'nin AB'nin bu krizle baş etmeye çalışırken trajik hatalardan kaçınmadığı takdirde AB'nin varlık sebebinin (*raison d'être*) ortadan kalkacağını söylemesi, Macron'un bütçesel anlamda dayanışmaya ihtiyaç olduğunu belirtmesi Birlik için önemli uyarılardır. Bu uyarıların ağırlığını artıran bir başka sebep ise, pandemi krizinde AB üye ülkelerinin birbirlerinden farklı tepkiler vermiş ve politikalar geliştirmiş olmalarıdır. İnsanlar arasında sosyal mesafenin korunmasının COVID-19'un yayılmasına karşı en önemli tedbirlerden bir tanesi olduğu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve diğer tıp otoriteleri tarafından dile getirilirken, mobilitesi bu kadar yüksek olan bir Birlik içerisinde farklı politikaların sürdürülmesi, ortaklaşa bir kriz yönetiminin gerçekleştirilmemesini beraberinde getirmektedir.

Sosyal alanda ve sağlık politikalarında işbirliği ve dayanışma gösterilmemesinin üstüne, bir de AB içerisinde 2008 ekonomik krizindeki tartışmalara benzer bir kuzey-güney ayrımı bir kez daha gözlemlenmektedir. Kuzey ülkelerinin, güney ülkelerini daha kaç krizden kurtaracağı ve masraflarını daha ne kadar zengin kuzey ülkelerinin vatandaşlarının ödeyeceği tartışmaları, gerçeği tam olarak yansıtmasa da, yaratılan algılar arasındadır.⁶ Hollanda ve Almanya'nın Corona tahvilleri diye de adlandırılan tahvil çıkarılmasına karşı oldukları ve AB içerisinde finansal olarak güçlü olan ülkeler ile olmayanlar arasında ekonomik ve finansal politikalarda uyumsuzluk olduğu bir gerçek olmakla beraber bu pandemi ile ortaya çıkan ekonomik ve finansal krizin bütün Birlik üyelerini etkileyeceği de açıktır. Fakat asıl konu, bu kriz karşısında Birlik üyelerinin ulus devletlerinin çıkarlarını sadece kendi olanakları çerçevesinde mi yoksa işbirliği ve dayanışma kültürünü geliştirerek mi korumaya çalışacakları sorusudur. Ursula von der Leyen'in 2 Nisan 2020 tarihli yazısında⁷ da kabul ettiği gibi, AB üye ülkelerinin salgın ile beraber kendi problemleri ile daha fazla ilgilenerken dayanışmadan uzaklaşmaları AB ve AB'nin geleceği açısından büyük hayal kırıklığına sebep olmakla beraber, aynı yazıda Avrupa'nın artık İtalya'nın yanında olduğu da belirtilmiştir. AB Maliye Bakanlarının 500 milyar yardım paketi üzerinde anlaşmaya varmış olmaları, hükümetlere Avrupa İstikrar Mekanizması (ESM), şirketlere Avrupa Yatırım Bankası ve işçilere de Avrupa Komisyonu'nun yeni yarattığı SURE programı

ile destek verilmesine karar vermeleri gibi adımlar ile AB'nin Afrika ülkeleri başta olmak üzere komşu bölgelere de COVID 19 ile mücadelede 15 milyar Avro'luk mali yardım yapma kararı AB'nin dayanışma yönünde attığı önemli adımlar olarak görülürken, bu virüsten en çok etkilenen ülkelerden İspanya Başbakan Yardımcısı Pablo İglesias bu adımların yetersiz olduğunu söylemiştir.⁸ Atılan adımlar ve üye ülkelerin tepkileri beraber düşünülünce, AB'nin kendisinden beklenen düzeyde bir dayanışma göstererek yoluna devam edip edemeyeceğini ise şimdiden kestirebilmek zordur.

---

¹ Z. Öniş ve M. Kutlay, Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliğinin Geleceği, Uluslararası İlişkiler, 9:33, (Bahar 2012), 3-22

² Court of Justice of the European Union, Press Release No 40/20, Lüksemburg, 2 Nisan 2020, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-04/cp200040en.pdf>

³ European Parliament, Press Releases, Rule of law in Poland and Hungary has worsened, 16 Ocak 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200109IPR69907/rule-of-law-in-poland-and-hungary-has-worsened>

⁴ Euronews, Avrupa Birliği Covid-19 tedbirlerini onayladı: Müdahale fonuna 37 milyar euro aktarılacak, 30 Mart 2020, <https://tr.euronews.com/2020/03/30/avrupa-birligi-covid-19-tedbirlerini-onaylad-mudahale-fonuna-37-milyar-euro-aktar-lacak>

⁵ Council of the EU, Press Release, COVID-19 - Council adopts measures for immediate release of funds, 30 Mart 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/30/covid-19-council-adopts-measures-for-immediate-release-of-funds/>

⁶ K. Adler, Coronavirus: Can EU get a grip on crisis?, BBC News, 27 Mart 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-52058742>

⁷ Von der Leyen apologises to Italy but baulks at 'coronabonds', 02 Nisan 2020, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/von-der-leyen-apologises-to-italy-but-baulks-at-coronabonds/>

⁸ AB'nin COVID-19 kurtarma paketi İspanya'yı tatmin etmedi, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abnin-covid-19-kurtarma-paketi-ispanyayi-tatmin-etmedi-475034.html>

Doç. Dr. Çiğdem Üstün, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olduktan sonra University of East Anglia'da Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Doktorasını University of Limerick, İrlanda'da Avrupa Birliği ve Türkiye güvenlik kültürleri üzerine tamamlamıştır. Avrupa Birliği alanında doçent olan Üstün, İstanbul'da Nişantaşı Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü başkanıdır. Araştırma alanları olan AB-Türkiye ilişkileri, AB ve Türkiye komşuluk politikaları üzerine ulusal ve uluslararası yayınevleri tarafından basılmış kitap ve makaleleri bulunmaktadır.